

מהו ניצחון?

"רב־חובל שאינו יודע לאן הוא שואף להגיע, אף רוח לא תוליכו לשם"

(מיוחס לפילוסוף והמדינאי הרומי סנקה)

מילון אוקספורד מגדיר ניצחון "עמדה או מצב של התגברות על אויב או יריב בקרב או במלחמה; עליונות או עדיפות שהושגה כתוצאה ממאבק חמוש".¹ במובן הרחב יותר, הלא צבאי, ניצחון משמעו הצלחה, הישג, או התגברות על מכשול או על קושי. הוא מתייחס ליכולת של יחיד או של קבוצה להתגבר על משבר או מכשול בדרך ליעד נכסף. ידועה הגדרתו של קלאוזביץ למלחמה כ"המשך המדיניות באמצעים אחרים".² על־פי תפיסה זאת, הניצחון איננו חלק בלתי תלוי של התאוריה הצבאית, אלא נובע מתוך היעדים המדיניים שאיתם נכנס כל צד לעימות מלכתחילה. הבחנה חשובה נוספת של קלאוזביץ היא שהתאוריה של הניצחון נובעת מהתרבות ומהטכנולוגיה בכל תקופה נתונה,³ או במילים אחרות, מתוך אותם הגורמים שגם מעצבים את תאוריית המלחמה. מדובר ביחסים של תלות הדדית, הואיל ולא ניתן לעצב "תאוריה של המלחמה" בלי הגדרה ברורה של מהו הניצחון וכיצד יש להשיגו.⁴

הרמות השונות של הניצחון

יש שלוש רמות של ניצחון במסגרת התאוריה של המלחמה: טקטי, אסטרטגי, ואסטרטגי רבתי. ניצחון טקטי הוא ניצחון בקרב, ואינו משפיע בהכרח על המלחמה כולה. ניצחון אסטרטגי הוא רצף של ניצחונות טקטיים שמצטרפים לכדי מסה קריטית המשפיעה על תחום בעל חשיבות מדינית (למשל כיבוש חבל ארץ או הבסת צבא יריב), ויוצרת את

¹ The Oxford English Dictionary, 2nd ed., 1989, pp. xix, 610.

לפי אתר האקדמיה ללשון העברית, ניצחון הוא "התגברות על היריב במלחמה, בוויכוח, בתחרות וכדומה".

² Clausewitz, 1976, 87.

³ Martel, 2011, 98.

⁴ Clausewitz, 1976, 579; Martel, 2011, 6–13; Blum, 2013, 391–392.

התנאים המקדימים (אף שאינה בהכרח מבטיחה) לניצחון מדיני המושג עם סיום הקרבות. ניצחון אסטרטגי רבתי, מונח שבו נעשה שימוש בהקשר של מלחמה כוללת או מלחמת עולם, הוא היכולת לחולל השפעות טרנספורמטיביות ומשנות פרדיגמה במערכת הבין-לאומית בתחומים רבים (צבאי, כלכלי, אידיאולוגי וכיוצא בזה), ולמעשה להוליד סדר עולמי חדש (דוגמאות לניצחון מסוג זה הן מלחמת העולם השנייה והמלחמה הקרה).⁵ הגדרות אלה נטועות כמובן בתאוריה מסוימת של המלחמה, אך חשיבותן בהתמקדות במציאות המדינית שעבורה המלחמה מנוהלת.

באופן תאורטי ניתן לראות ניצחון כתחשיב אובייקטיבי שבו התועלות מהמלחמה עלו על מחירה (יחס עלות-תועלת) - כשהמחירים נמדדים בנפגעים, אובדן משאבים, נזק לתשתיות וכדומה, והרווח הוא המציאות המדינית החדשה שנוצרה בעקבותיה.⁶ אלא שהניצחון כולל גם ממד סובייקטיבי מהותי, כיוון שגם התוצאה המבוקשת וגם האסטרטגיות שננקטות כדי לממש אותה תלויות במבנים החברתיים ובמערכת הערכים של החברה המעורבת בסכסוך; במוקד ניצבת השאלה - מהו בעיניה הטוב שממנו היא גוזרת את יעדיה במאבק.⁷

כך, למשל, אסטרטגיה החותרת להכרעה צבאית מהירה דורשת השקעה עצומה של משאבים, מתוך מטרה להפוך את המלחמה לקצרה ככל הניתן. במקרה דנן מצופה שהניצחון יהיה אירוע יחידני, עתידי, ברור ומכריע, וכפי שתיאר אותו פרופ' יהושפט הרכבי, "אירוע פורץ דרך".⁸

מנגד, אסטרטגיה של התשה מחייבת סבלנות ומידה רבה של חוסן במהלך סכסוך מתמשך. ניצחון במלחמה מעין זו אינו אירוע בודד כי אם תהליך הדרגתי ואיטי או, במילים

⁵ Martel, 2011, pp. 34–39.

⁶ נאומו המפורסם של צ'רצ'יל שצוטט לעיל, עורך את השיקול האובייקטיבי הזה ודורש ניצחון בכל מחיר - בהתחשב בתוצאות הרוח האסון של תבוסה ("בלא ניצחון, לא תיתכן הישרדות").

⁷ Clausewitz, 1976, 593; Max Boot, **War Made New: Technology, Warfare, and the Course of History, 1500 to Today**, Gotham Press, New York, 2006, p. 10; דימה אדמסקי, **תרבות אסטרטגית וחדשנות צבאית: השפעת התרבות האסטרטגית על המהפכה בעניינים צבאיים ברוסיה, בארצות-הברית ובישראל**, בן-שמון: הוצאת מודן, בן שמון, 2012.

⁸ יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, תל-אביב: ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 1999. ע"מ 443.

אחרות, "אירוע מתפתח". חברות עשויות לבכר סוגים אחרים של ניצחון, בהתאם למערכות הערכים שלהן ובכלל זה השקפתן על המלחמה ומידת לכידותן החברתית.⁹

הגדרת הניצחון היא חיונית

עבור מדינות המצויות במלחמה, חיוני להגדיר מהו הניצחון כבר בפתיחתה, וזאת בשני מובנים. בהיבט האובייקטיבי של המלחמה, יש להגדיר את הרווחים שהמדינה מעוניינת להשיג כדי שניתן יהיה לשקול אותם לעומת ההפסדים הצפויים ואלה שמתרחשים בפועל; בהיבט הסובייקטיבי, הצגת חזון קונקרטי ויעדים בני השגה היא חיונית כדי לחזק את החוסן החברתי ואת רוח העם. ככל שהמלחמה ארוכה יותר, ככל שהיא מטילה עומס רב יותר על המשאבים הלאומיים, כך הופך החוסן הלאומי חשוב יותר להצלחתה.

באופן תאורטי ניתן לטעון שהצגת תמונת ניצחון אידיאלית או הצגת יעדים מדיניים בצורה מעורפלת ורב־משמעית, עשויות להיות אסטרטגיה טובה יותר לצורך העלאת המורל ולחיזוק החוסן במהלך מלחמה; אלא שאסטרטגיה כזאת, פרט לשאלת הלגיטימיות שלה בדמוקרטיה, יכולה להצליח רק בטווח הקצר. במהלך מלחמה ארוכה, הצהרות מטעות צפויות להתגלות ועשויות לגרום לחוסר אמון חמור בממשלה, כפי שאירע באופן ברור במלחמות האמריקניות בווייטנאם, באפגניסטאן ובעיראק, כמו גם במלחמת העולם הראשונה בקנה מידה רחב יותר.¹⁰

גורם חשוב בניצחון ובאסטרטגיה צבאית הוא משך הלחימה הצפוי עד להשגת הניצחון, שהוא המשתנה המכתיב את היקף המשאבים ששני הצדדים יכולים להרשות לעצמם להשקיע, את התכנון האסטרטגי ואת ההשפעה של המלחמה על העורף או על האוכלוסייה האזרחית. קלאוזביץ הדגיש שבכל אסטרטגיה שהיא, אחת ההחלטות החשובות ביותר היא תשובה לשאלה "איזו מלחמה אנו נלחמים".¹¹

⁹ ראו: Blum, 2013, 393.

¹⁰ Eliot Cohen, Conrad Crane, Jan Horvath, and John Nagl, ראו גם: Martel, 2011, 394–395; Brooks, 2016, 93 (n. 24), 379.

¹¹ .53–49. "Principles, Imperatives, and Paradoxes of Counterinsurgency," **Military Review**, Vol. 86, No. 2, 2006, pp. Clauzewitz, 1976, 88.

מערכות עומק: הגדרה מחדש של המושג "ניצחון" במאבקה של הדמוקרטיה בטרור

ואולם מרבית הדיונים התאורטיים, כמו גם הציבוריים, הנערכים בעת הזאת בשאלת הניצחון, נוטים עדיין לקבל את תאוריית המלחמה שעוצבה באירופה של ראשית המאה ה-19 – תאוריה שנובעת מעולם של מדינות לאום אחודות, הפועלות באופן רציונלי בחתירתן למימוש יעדיהן המדיניים. לעמדתנו, המלחמה והניצחון בני זמננו שונים בתכלית מאלה הקשורים לתאוריה הקלסית.